

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

*„Benešovy“ nebo Benešovy dekrety?
Spory o odpovědnost
v dekretch a za dekrety*

(provází Ondřej Horák)

Právo a revoluce

Lex Beneš: § 1 „Edvard Beneš se zasloužil o stát.“ z. č. 292/2004 Sb.

■ 1918	1945	1948
■ převrat	obnova	puč
■ vítězný říjen	květen	únor
■ československá	národní a demokr.	lidově-demokr.

1945: národní a demokratická revoluce
normativní síla skutečnosti (Georg Jellinek)

Osvobození Československa - květen 1945 ***Spor č. 1: Zasloužil se Edvard Beneš o stát?***

- dekrety prezidenta republiky - právní obnova
- kontroverzní a aktuální téma: ***Zeman vs. Schwarzenberg***
- 143 dekretů, zvl. ty o majetkových právech: č. 5 (národní správa), č. 12 (zemědělství), č. 50 (film), č. 81 (spolky), č. 100-103 (doly, průmysl, banky, pojišťovny) a č. 108 Sb. (nepřátelský majetek)
- ***Košický vládní program*** (5. 4. 1945 Košice, 29.3. Moskva), o Němcích zvl. kap. VIII: občanství a odsun, IX: retribuce, X: národní správa, XI: pozemková reforma)

Spor č. 2: podoba pozemkové reformy

- pojem: zásah státu do pozemkového vlastnictví za účelem jeho nové úpravy
- otázka: generální (SNR a KSS) či **etapová** (dohoda Gottwalda s Benešem)
- tři fáze:
 - a) 1945: okupanti a zrádci (viz dále)
 - b) 1947: revize první poz. reformy (z. č. 142/1947 Sb.)
 - c) 1948: nová poz. reforma (z. č. 46/1948 Sb.)

Spor č. 3: konfiskace zemědělského majetku

- **dekret č. 12 Sb. z 21. 6. 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa**
- represivní a reformní cíle
- revoluční solitér, neprovázanost s dekretem č. 108/1945 Sb.
- nízká kvalita, spěch při přípravě („vada u revolučních norem ... více méně chronická“ - V. Knapp)
- kolektivní odpovědnost, resp. vina
- odlišné režimy: Němci, Maďaři x zrádci, nepřátelé

Dekret č. 12/1945 Sb. (14 §)

Vycházejí vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzítí českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, k návrhu vlády ustanovují:

§ 1

(1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví:

- a) všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na státní příslušnost,
- b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1938 až 1945,
- c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje.

(3) O tom, lze-li připustiti výjimku podle odstavce 2, rozhodne na návrh příslušné rolnické komise příslušný okresní národní výbor. Pochybné případy předloží okresní národní výbor zemskému národnímu výboru, který je se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministerstvem vnitra.

§ 2

(1) Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

(2) Výjimky z ustanovení odstavce 1 budou určeny zvláštním dekretem.

Spor č. 3.1: Podoba dekretu č. 12

■ připravilo MZ (J. Ďuriš), návaznost na:

a) Košický vládní program: „vyrvati českou a slovenskou půdu z rukou cizácké německo-maďarské šlechty, jakož i z rukou zrádců národa“ (K. Gottwald)

b) nařízení Předsednictva SNR z 27. února 1945 č. 4 Sb. n. SNR (M. Falt'an, J. Ursíny): Němci (osoby německé národnosti) a maďarští velkostatkáři (od 50 ha), ne těch Němců, kt. se „činne zúčastnily na protifašistickom boji“ (do 50 ha)

■ řada připomínek, kritika ze strany Beneše

Spor č. 3.2: Aplikace dekretu č. 12

- volný rámec, rozvedení úřední vysvětlivky MZ
- význam judikatury NSS
- označení veřejnou vyhláškou ONV (podle správního řádu 8/28 však: výměr, doručení, odůvodnění, poučení o opravných prostředcích)
- konfiskace *ex lege*, vyhláška deklaratorní charakter, její vydání nebylo nezbytné

Spor č. 3.3: Kdo je německé národnosti?

Boh adm. 2013/48: Přihlášení se k jiné národnosti než německé nebo maďarské, „at' tedy již k české, slovenské, jiné slovanské, či vůbec jiné, zejména tedy i židovské“, samo o sobě nepostačovalo jako „dostatečný důkaz národní příslušnosti“ a bylo „nutno proto u takovýchto osob vždy zkoumati, zda svým ostatním způsobem života, svým chováním a vystupováním nemanifestovaly dostatečně svoje vnitřní cítění sounáležitosti s národem německým nebo maďarským jiným způsobem. Správnost tohoto názoru, vyplývajícího přímo z dekretu, nedá se zvrátiti ani poukazem na směrnici ministerstva vnitra nebo zemědělství, ani na tvrdost jeho důsledků, jež by snad mohly míti význam *de lege ferenda*, nikoli však *de lege lata*.“

Spor č. 4: Dvojí pohled, dvojí dekrety?

dvojí pohled: „národní“ x „demokratický“

odnětí: konfiskace (trest) x vyvlastnění (správní opatření)

komu: národnost (vina) x státní příslušnost (odpovědnost)

reparace: nezohlednit x zohlednit

vztah k 1. rep.: diskontinuita x kontinuita

„Posun k pojmu ‚německá národnost‘ nebyl tedy v dekretu nějakým ‚genetickým odsudkem‘, nýbrž reakcí na poválečné poměry, zejména na problematičnost německého občanství.“

(z nálezu ÚS ČR: č. 55/1995 Sb., o návrhu na zrušení dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb.)

Spor č. 5: „Benešovy“ či Benešovy dekrety?

- uvedené přístupy nejsou nesmiřitelné a oba jsou v poválečné realitě přítomné
- prostupovaly se, resp. „národní“ byl v praxi mírněn „demokratickým“ (náhradová jednání...)
- ***první*** více odpovídá vlastnímu znění dekretů, názorům komunistů a zvláště ministra Ďuriše
- ***druhý*** navazuje na představy prezidenta Beneše a je reflektován judikaturou Ústavního soudu

„Edvard Beneš se zasloužil o stát!“

Děkuji za pozornost